

СПАСОВА КАТЕРИНА ІВАНІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри цивільного права*

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВИРІШЕННЯ СПОРІВ ПРО ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ ПРИ ПОРУШЕННІ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

На сьогоднішній день основними тенденціями розвитку інституту відшкодування моральної шкоди є рух у напрямі подолання концептуальних протиріч у правовому регулюванні даного субінституту. До проблем правового регулювання даних відносин, зокрема, можна зарахувати невизначеність кола осіб, що можуть претендувати на компенсацію моральної шкоди, відсутність порядку, критеріїв розрахунку такого відшкодування, неоднозначність визначення кола прав, що можуть бути порушені в ЦК України, непослідовність і протиріччя в судовій практиці тощо.

З метою забезпечення всебічності дослідження відшкодування моральної шкоди, завданої порушенням прав у соціальних мережах необхідно проаналізувати та систематизувати сформовану у межах вітчизняного судочинства судову практику, а також звернутися до аналізу судових рішень у зарубіжних країнах із метою порівняння концептуальних моментів відповідних прецедентів.

Попри відсутність норм, що визначають судові акти джерелами вітчизняного законодавства, в судовій практиці наявна тенденція до розгляду рішень вищих судових органів як керівних засад здійснення правосуддя в окремих категоріях справ. Так, наприклад, визначальну роль для правильного застосування чинного законодавства мають роз'яснення Пленуму Верховного Суду України. Одним із найбільш впливових судових рішень у даній сфері по сьогоднішній день залишається постанова Пленуму Верховного Суду України від 27 лютого 2009 року № 1 «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи», якою продовжують керуватися суди загальної юрисдикції при вирішенні спорів щодо відшкодування шкоди, завданої під час порушення немайнових прав у соціальних мережах.

Реалізація особою права на судовий захист честі, гідності і ділової репутації є одним з основних способів захисту конституційних прав людини на недоторканність особистого і сімейного життя. Кожен має право захищати честь, гідність і ділову репутацію в суді, крім того, Конституція України передбачає судовий захист права спростовувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї.

Поняття честі, гідності та ділової репутації особи не мають чіткого визначення в українському законодавстві і є морально-етичними категоріями. У той же час вони є об'єктами судового захисту. За відсутності законодавчо визначених понять, судова практика розробляє

власні орієнтири для вирішення аналогічних справ. Базовою у вирішенні питання визначення даних понять є постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи» від 27 лютого 2009 №1, згідно з п.4 якої:

під поняттям «гідність» розуміється визнання цінності кожної людини як унікальної біопсихосоціальної цінності;

з честю пов'язується позитивна соціальна оцінка особи в очах оточуючих, яка ґрунтується на відповідності її діянь (поведінки) уявленням про добро і зло;

під діловою репутацією фізичної особи розуміється набута особою суспільна оцінка її ділових і професійних якостей при виконанні нею трудових, службових, громадських чи інших обов'язків.

У п. 15 даної постанови міститься роз'яснення, що при розгляді справ зазначеної категорії суди повинні мати на увазі, що юридичним складом правопорушення у сфері захисту гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи є сукупність наступних обставин:

а) поширення інформації, тобто доведення її до відома хоча б одній особі у будь-який спосіб;

б) поширена інформація стосується певної фізичної чи юридичної особи, тобто позивача;

в) поширення недостовірної інформації, тобто такої, яка не відповідає дійсності;

г) поширення інформації, що порушує особисті немайнові права або завдає шкоди відповідним особистим немайновим благам, або перешкоджає особі повно і своєчасно здійснювати своє особисте немайнове право [0].

«Недостовірною вважається інформація, яка не відповідає дійсності або викладена неправдиво, тобто містить відомості про події та явища, яких не існувало взагалі або які існували, але відомості про них не відповідають дійсності (неповні або перекручені).

Фізична особа, особисті немайнові права якої порушено внаслідок поширення про неї та (або) членів її сім'ї недостовірної інформації, має право на відповідь, а також на спростування цієї інформації.

Негативна інформація, поширена про особу, вважається недостовірною, якщо особа, яка її поширила, не доведе протилежного.

Вирішуючи питання про визнання поширеної інформації недостовірною, суди повинні визначити характер такої інформації та з'ясувати чи є вона фактичним твердженням, чи оціночним судженням» [1].

Відповідно до статті 277 ЦК України «не є предметом судового захисту оціночні судження, думки, переконання, критична оцінка певних фактів і недоліків, які будучи вираженням суб'єктивної думки і поглядів відповідача, не можна перевірити на предмет їх відповідності дійсності» (на відміну від перевірки істинності фактів) і спростування, що відповідає прецедентній судовій практиці Європейського суду з прав людини при тлумаченні положень статті 10 Конвенції.

У пункті 21 наведеної вище постанови Верховний Суд України зазначив, що «при поширенні недостовірної інформації стосовно приватного життя публічних осіб вирішення справ про захист їх гідності, честі чи ділової репутації має свої особливості. Суди повинні враховувати положення Декларації про свободу політичних дебатів у засобах масової інформації, схваленої 12 лютого 2004 року на 872-му засіданні Комітету Міністрів ради Європи, а також рекомендації, що містяться в Резолюції 1165 (1998) Парламентської Асамблеї Ради Європи про право на недоторканність приватного життя».

Зокрема, у названій Резолюції зазначається, «що публічними фігурами є особи, які обіймають державні посади і (або) користуються державними ресурсами, а також усі ті, хто відіграє певну роль у суспільному житті (у галузі політики, економіки, мистецтва, соціальної сфері, спорті чи в будь-якій іншій галузі)».

У статтях 3, 4, 6 Декларації вказується, що оскільки політичні діячі та посадові особи, які обіймають публічні посади на місцевому, регіональному, національному чи міжнародному рівнях, вирішили апелювати до довіри громадськості та погодилися «виставити» себе на публічне політичне обговорювання, то вони підлягають ретельному громадському контролю і потенційно можуть зазнати гострої та сильної громадської критики у засобах масової інформації з приводу того, як вони виконували або виконують свої функції. При цьому зазначені діячі та особи не повинні мати більшого захисту своєї репутації та інших прав порівняно з іншими особами.

Згідно з положеннями статті 277 ЦК України та статті 10 ЦПК України 2004 року «обов'язок довести, що поширена інформація є достовірною, покладається на відповідача, проте позивач має право подати докази недостовірності поширеної інформації. Позивач повинен довести факт поширення інформації відповідачем, а також те, що внаслідок цього було порушено його особисті немайнові права».

Ч.1 ст. 15 ЦК України передбачено, що «кожна особа має право на захист свого цивільного права у разі його порушення, невизнання або оспорювання» [2].

Відповідно до положень частини третьої ст. 10 та ч.1, 4 ст. 60 ЦПК України, «кожна зі сторін зобов'язана довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог і заперечень, крім випадків, встановлених статтею 61 Кодексу».

Отже, суду слід розрізняти факти та оціночні судження, адже на відміну від оціночних суджень наявність або відсутність фактів можна довести. Відповідно до рішення Європейського суду з прав людини у справі «Лінгенс проти Австрії щодо оціночних суджень неможливо виконати вимогу доведення правдивості оціночних суджень, а сама така вимога є порушенням свободи поглядів, яка є основою складовою права, гарантованого статтею 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [3].

Підсумовуючи результати дослідження практики вирішення судових спорів за відповідною категорією справ зазначимо, що кожна особа має право на захист її порушеного права шляхом звернення до суду.

Негативна інформація, поширена про особу, вважається недостовірною, якщо особа, яка її поширила, не доведе протилежного. В разі задоволення позову недостовірна інформація має бути спростована у той самий спосіб, що і була поширена.

Список використаної літератури:

1. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи: Постанова Пленуму Верховного Суду України №1 від 27 лютого 2009 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09
2. Цивільний кодекс України : Кодекс від 16 січня 2003 року. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2003. №№ 40-44. ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду № 369/1052/16-ц від 08 травня 2018 року. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74021720>

Ключові слова: відшкодування моральної шкоди, захист честі, гідності, ділової репутації, судовий захист, недостовірна інформація.

Ключевые слова: возмещение морального вреда, защите чести, достоинства, деловой репутации, судебная защита, недостоверная информация.

Key words: compensation for moral damage, protection of honor, dignity, business reputation, protection of courts, unreliable information.

РОЗУМЕЙКО ДМИТРО ОЛЕКСІЙОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри цивільного права*

НЕОБХІДНІСТЬ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ СТАРТАПІВ (МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД)

В сучасних умовах розвитку сфери ІТ комерціалізація інтелектуальної власності розглядається як шанс для швидкого розвитку та підвищення конкурентоспроможності на міжнародній арені. Інновації слід розглядати як основний показник розвитку компанії, що призводить до збагачення ринку новими продуктами та послугами високої якості [1].

Проблемні аспекти інноваційної діяльності стартапів полягають у відсутності захисту прав інтелектуальної власності або неналежного забезпечення купівлі таких прав, що може призвести до скрутного становища стартапу та юридичних суперечок. Оскільки більшість компаній базують свою конкурентну спроможність на інтелектуальній власності та інноваціях, є необхідним забезпечення відповідного юридичного оформлення та захисту прав на таку власність.

Інтелектуальна власність є важливим фінансовим та юридичним активом для компаній, включаючи стартапи. Інтелектуальна власність